

BARNA GERGŐ

KÖZOKTATÁSI HELYZETKÉP:
A MAGYAR NYELVŰ KÉPZÉSBEN RÉSZT VEVŐK
SZÁMÁNAK ÉS ARÁNYÁNAK ALAKULÁSA
1990 ÉS 2017 KÖZÖTT¹

1990 és 2017 között a romániai közoktatásban tanulók száma 39%-kal csökkent, 4,1 millió diákról 2,5 millióra. A magyar tannyelven tanulók esetében a visszaesés enyhén mérsékeltebb, itt 188 ezerről 122 ezerre, 35%-kal csökkent a diákpuláció. Az arányok változása esetében részben pozitív trendek figyelhetők meg. A magyar oktatásban részt vevők aránya a teljes romániai iskolai populáción belül az 1996-os, 4,6%-os mélypont után szinte folyamatos növekedést mutatott a 2010-es évek elejéig. Ezt követően egy stagnálási periódus következik, a magyarul tanulók aránya a közoktatásban az elmúlt években 5,1–5,2% között ingadozik, és továbbra is elmarad a népességen belüli, mintegy 6%-os magyar anyanyelvi aránytól. A különböző oktatási szinteken, illetve az egyes erdélyi régiókon belül a dinamikák nagyon eltérőek, ezek bemutatására vállalkozik elemzésünk.

Az Országos Statisztikai Intézet öt szintre bontva közli az oktatási rendszerben részt vevő óvodások és diákok számát a tanítás nyelve szerint éves és megyei bontásban. Az adatok jelenleg 1990–2017 között érhetőek el, megyei megoszlások 1997-től kezdődően vannak. Az adatokat a tanév kezdésekor összesítik, kiterjed a nappali, esti, csökkentett látogatású vagy távoktatásban részesülőkre, az állami- és magánoktatásra és a speciális osztályokba járókra is. A következő oktatási szintekre kérhetőek le az adatok:

- Óvodai oktatás (ISCED 0): 1990–2011 között a 3–6 éves, 2012-től a 3–5 éves populációt célzó szint;
- Elemi és általános oktatás (ISCED 1–2): 1990–2011 között a 7–14 éves (I–VIII), 2012-től a 6–14 éves (0–VIII) populációt célzó szint;
- Líceumi oktatás (ISCED 3): 15–18 évesek, beleértve az elméleti és szaklíceumokat is (IX–XII/XIII);

1 A tanulmány az Erdélystat elemzése, 2019.06.11-én jelent meg az erdelystat.ro honlapon.

- Szakiskolák (ISCED 3): 15–18 éves korcsoport, egy és négy évfolyam között;
- Posztliceális iskolák (ISCED 4): két–három évfolyam, jellemzően 19–21 éves korúak.

A közoktatásban tanulók számának alakulása

1990 és 2017 között a romániai közoktatásban tanuló diákok² száma 39%-kal csökkent, 4,1 millió diákról 2,5 millióra.³ A visszaesés enyhén hangsúlyosabb, ha figyelembe vesszük, hogy a 2012/2013-as tanévtől kezdődően az elemi oktatás kiegészült plusz egy, előkészítő évfolyammal. A statisztikai intézet adatai, illetve az oktatási minisztérium tanulmányai⁴ alapján arra következtethetünk, hogy a bruttó beiskolázási arányok (a tanulónak az adott évfolyamnak megfelelő korcsoporthoz viszonyított súlya) nem változtak jelentősen. Kisebb-nagyobb hullámzások mellett a 6–10 éves korosztályban a beiskolázási arány átlagosan 94%-os volt ebben a periódusban, a 11–14 éves korosztályban 90%-os, a 15–18 éves korosztályban pedig 76%-os. Míg az elemis korúak esetében a tendencia enyhén csökkenő, a líceumi és szakiskolai korosztályon belül pedig valamelyest növekvő.⁵ Amennyiben elfogadjuk a bruttó beiskolázási arányok kismértékű változásait, egyértelmű, hogy a diákpuláció drámai csökkenésének hátterében elsősorban demográfiai okok állnak (alacsony születésszám, nagyfokú kivándorlás).

A közoktatásban magyar nyelven tanulók⁶ száma is erőteljesen visszaesett 1990 és 2017 között, 35%-kal, 188 ezerről 122 ezerre. A magyar tannyelvű osztályokba járók száma 1996-ig csökkent jelentős ütemben, azt követően pedig néhány év kivételével (2001, 2014, 2016, 2017) kisebb mértékben apadt, mint a teljes populáció esetében. Az 1990-hez mért csökkenés 2004-ben egyenlítőődött ki a két populáció között.

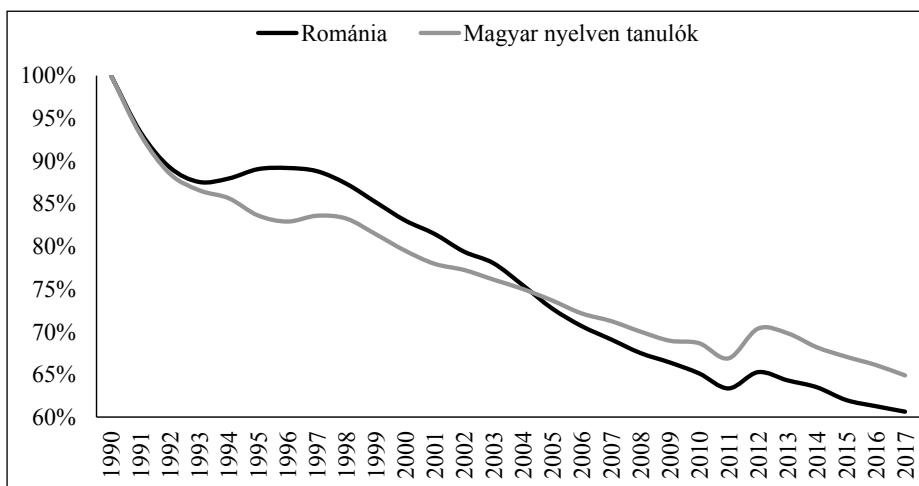
2 Az óvodásokkal itt nem számolunk. Az óvodába járók számának a csökkenése 31%-os 1990–2017 között mind a romániai, mind a magyar tannyelvű populációban. Viszont az óvodai szint nem kötelező jellegű, a jelenlegi törvények értelmében 2020-tól lesz kötelező a 3–6 évesek számára, illetve ugyanettől az időponttól lesz kötelező a XI–XII. osztály is.

3 Románia lakossága ugyanebben a periódusban 15%-kal csökkent, 23,2 millióról 19,6 millióra az Eurostat adatok szerint.

4 Lásd www.aracis.ro; www.edu.ro; letöltés ideje: 2019. 05. 21.

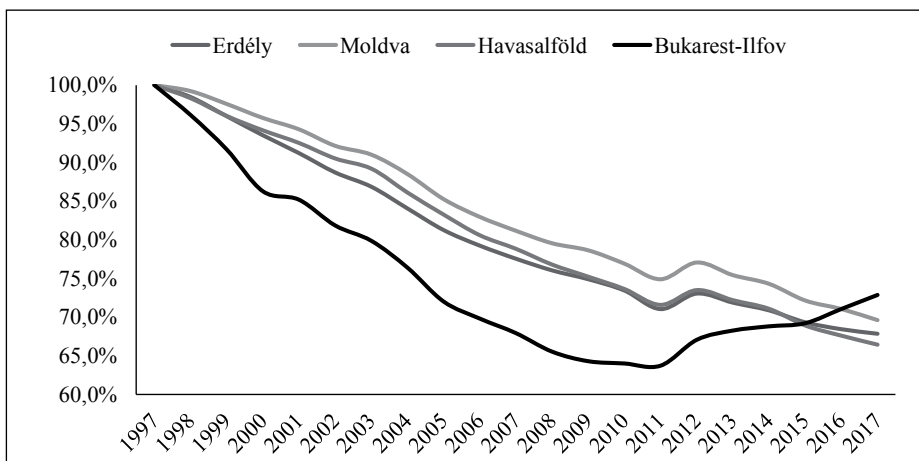
5 Jelentősen növekedett viszont a bruttó beiskolázási arány az óvodáskorúak esetében (öket itt nem számítottuk bele a diákpulációba), 1990-ben a 3–6 évesek alig több mint fele járt óvodába, ez mostanra 82–84%-ra emelkedett. Lásd: INS, Tempo online, SCL102A

6 Az adatok nem tartalmazzák a fakultatív anyanyelvoktatásban részt vevőket, kizárólag a magyar tannyelvű osztályokba járókra vonatkoznak.



1. ábra: Közoktatásban tanulók számának változása, 1990–2017
Elemi, általános, líceum, szakiskola, posztlíceum (1990=100%)⁷

Románia nagyrégiói szintjén a diáklétszám csökkenése 1997 és 2017 között nagyjából hasonló mintázatot mutat. Jelentősebb eltérést a fővárosi régió esetében figyelhetünk meg, itt a beiratkozottak száma 2011-ig jelentős tempóban apadt, viszont az előkészítő osztályok bevezetését követően enyhén, de folyamatosan bővült 2017-ig.



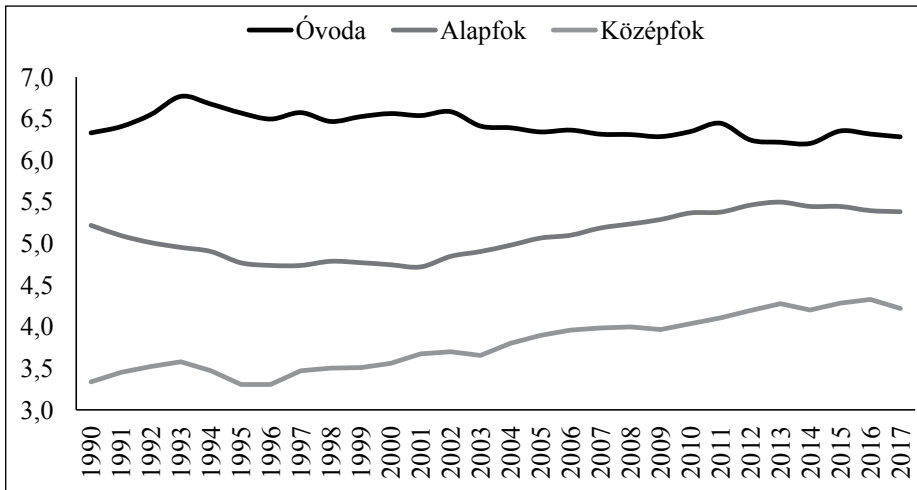
2. ábra: Közoktatásban tanulók számának változása, régiók szerint, 1997–2017
Elemi, általános, líceum, szakiskola, posztlíceum (1997=100%)⁸

7 Forrás: Forrás: INS, Tempo online, SCL103B

8 Forrás: Forrás: INS, Tempo online, SCL103B

A magyar nyelven tanulók arányának változásai

A jelentős mértékű számbeli csökkenéssel párhuzamosan a magyar nyelven tanulók arányainak változása esetében részben pozitív trendek figyelhetők meg. A magyar oktatásban részt vevők aránya a teljes romániai iskolai populációra vetítve az 1996-os, 4,6%-os mélypont után szinte folyamatos növekedést mutatott a 2010-es évek elejéig. Ezt követően egy stagnálási periódus következik, a magyarul tanulók aránya a közoktatásban az elmúlt években 5,1–5,2% között ingadozik.



3. ábra: Magyar nyelven tanulók aránya különböző oktatási szinteken Romániában (%)

Az arányok értelmezéséhez az oktatási statisztikákat a népszámlálások koréves adataival vetjük össze, ezek alapján számítható megbízhatóbb becslés az adott korcsoportokon belüli beiskolázási arányokról, illetve a magyar nemzetiségűek súlyáról a vonatkozó iskoláskorú populációkban. Az Országos Statisztikai Intézet tanügyi felmérése a tanulók etnikai eloszlásáról is gyűjt adatokat, ezeket a következő alfejezetben tárgyaljuk.

A beiskolázási arányok becsléséhez az 1992-es, a 2002-es és a 2011-es népszámlálások koréves adatai alapján számított viszonyítási korcsoportokat vesszük figyelembe. Az óvodai képzésben ez a 3–6 évesek csoportja 2012-ig, ezt követően, az előkészítő osztályok bevezetésével, az óvodáskorú populációt a 3–5 évesek alkotják. Az alapfokú képzés esetében a 7–14 (2012-től 6–14) évesek, a középfokú oktatásban pedig a 15–18 évesek a viszonyítási csoport. Az 1992-es (januári) népszámláláshoz az 1991-es beiskolázási számokat hasonlítjuk, a többi népszámláláshoz az adott évben kezdődő tanév adatait. A 2017-es beiskolázási

adatokat az állandó lakosságra vonatkozó az *Erdélystat* népesség-előrejelzése⁹ alapján becsült koréves populációval vetjük össze. Nagyon fontos eltérés, hogy itt nem a magyar etnikumúak, hanem a magyar anyanyelvűek számából indulunk ki, ami megítélésünk szerint nagyobb relevanciával bír a magyar oktatás szempontjából. Így a populációba bekerülnek azok a gyerekek, akik az összeíráskor más etnikumúként voltak regisztrálva (magyar anyanyelvű románok, svábok, románok), illetve kikerülnek azok, akik bár magyar nemzetiséget jelöltek meg a népszámláláskor, az anyanyelvük (a családban leggyakrabban beszélt nyelv) nem magyar.

Az óvodai képzés esetében kijelenthető, hogy a magyar óvodába járók aránya folyamatosan meghaladja a magyarság arányát az adott korcsoportban. Ennek több oka lehet. Egyrészt az óvodai hálózat jelentősen fejlettebb az erdélyi régióban, másodrészt feltételezhetően a magyar szülők nagyobb arányban íratják be gyerekeiket (az óvodai oktatás nem kötelező), harmadrészt nagy valószínűséggel a magyar nyelvű óvodákban számottevő arányban járnak más nemzetiségű gyermekek is (akik a népszámláláskor romaként, svábként vagy románként lettek regisztrálva). Az arányok viszont fokozatosan kiegyenlítődnek, 2017-re már kevésbé kiugróak az eltérések.

Év	Beiratkozottak						Magyarok aránya	
	Románia			Magyarok			Népességben	Magyar nyelven tanulóok
	3–5/6 évesek*	Óvodások	%	3–5/6 évesek	Óvodások	%		
1991	1 410 675	742 232	53%	79 564	47 530	60%	5,6%	6,4%
2002	885 898	629 703	71%	50 120	41 457	83%	5,7%	6,6%
2011	856 087	673 641	79%	49 034	43 412	89%	5,7%	6,4%
2017**	577 051	521 161	90%	34 122	32 732	96%	5,9%	6,3%

1. táblázat: Beiskolázási számok és arányok – óvodai szint (1991, 2002, 2011, 2017)

* 2017-ben 3–5 évesek. A 2011 és 2017 közötti kiugró létszámcsökkenés egyik oka a 2012-ben bevezetett előkészítő osztályok, amelyek során egy óvodai évfolyam átsorolódik az elemi oktatás szintjére.

** A 2017-es népességszámot mind Románia, mind pedig a magyarok esetében az *Erdélystat* korábbi népesség-előrejelzése alapján számítottuk. A magyarok esetében itt nem az etnikumra, hanem a magyar anyanyelvű lakosságra vonatkoznak az adatok!

9 Lásd: statisztikak.erdelystat.ro; letöltés ideje: 2019. 05. 21.

Az alapkú képzésben (elemi és általános évfolyamok) a magyar nyelven tanulók aránya elmarad az etnikai és anyanyelvi arányoktól, viszont időben pozitív elmozdulások is megfigyelhetők. Az 1996-os mélypont után, egy rövid stagnálási periódust követően, 2002 és 2013 között jelentősen növekszik a magyarul tanulók aránya az alapkú beiskolázottak körében, elérve az 5,5%-ot. A 2014-es tanévtől kezdődően ellenben enyhe visszaesés, stagnálás figyelhető meg, a magyar nyelven tanulók aránya 5,4% körül mozog.

A javuló tendenciák hátterében a legfontosabb ok nagy valószínűséggel az anyanyelven tanulók arányának növekedése, a magyar gyerekek egyre nagyobb hányada magyar tannyelvű osztályokba jár. A pozitív trend ugyanakkor azzal is szorosan összefügg, hogy az elmúlt két évtizedben jelentős mértékű tömbösödés figyelhető meg az erdélyi magyar népességben belül, illetve hogy a magyarok és a románok korstruktúrája közötti eltérés csökkent, elsősorban a kivándorlás etnikai kiegyenlítődése következtében.

Másrészt az aránynövekedés annak is köszönhető, hogy egyre nő a magyar oktatáson belül a magyar anyanyelvű, de nem „népszámlálási magyarok” aránya. A magyar nyelven tanulók között olyanok is vannak, akiket a népszámlálások időpontjában más nemzeti-ségűnek regisztráltak (románok, romák, svábok). Ennek okán is a 2017-es, magyarokra vonatkozó adatokat nem etnikai, hanem anyanyelvi besorolás szerint kalkuláljuk. Ez jól mutatja, hogy a populáción, illetve a tanulókon belüli magyar arány továbbra is jelentős eltérést mutat. Ha az országosra jellemző, 89%-os beiskolázási aránnyal számolunk, akkor azt feltételezhetjük, hogy a 6–14 éves, magyar anyanyelvű gyerekek 10%-a járt nem magyar tannyelvű osztályokba 2017-ben.

A beiskolázási aránynak a csökkenése 2011 és 2017 között meglehetősen kontraintuitív. Nagy valószínűséggel a 2011-es népszámlálás adatai már akkor felülbecsülték az állandó lakosságot és még hangsúlyosabban a gyerekek számát,¹⁰ és ez a 2017-es előrejelzést is számottevően torzítja. Másodsorban az is valószínűsíthető, hogy a 6 éves gyerekek egy számottevő részét a szülők továbbra sem íratják be az előkészítő osztályba, így azok az alapkú beiskolázási arányokat csökkentik, és az óvodaiakét növelik.

10 Lásd korábbi elemzésünket: Népesedési perspektívák Erdélyben: 2011–2031. A magyar anyanyelvűek számának és arányának várható alakulása. *Erdélystat*. Letöltés helye: statisztikak.erdelystat.ro; letöltés ideje: 2019. 05. 21.

Év	Beiskolázás						Magyarok aránya	
	Románia			Magyarok			Népességben	Magyar nyelven tanulóok
	6/7–14 évesek*	Alapfok	%	6/7–14 évesek	Alapfok	%		
1991	2 870 587	2 639 279	92%	178 214	134 486	75%	6,2%	5,1%
2002	2 281 700	2 198 312	96%	127 837	106 515	83%	5,6%	4,8%
2011	1 715 333	1 629 406	95%	97 196	87 605	90%	5,7%	5,4%
2017	1 880 831	1 677 968	89%	111 985	90 305	81%	6,0%	5,4%

2. táblázat: Beiskolázási számok és arányok – alapfok (1991, 2002, 2011, 2017)

* 2017-ben 6–14 évesek

A középfokú oktatásban (líceumok és szakiskolák) a legrosszabb a magyar nyelven tanulók aránya. 1991-ben a magyar etnikumú fiatalok mintegy 38%-a iratkozott be magyar tannyelvű osztályokba, miközben az országos beiskolázási arány 74%-os volt. Azonos beiskolázási aránynál ez azt jelenti, hogy a magyar fiatalok alig több mint fele tanult magyar nyelven ezen a szinten. A tendencia itt is pozitív, a 90-es évek közepétől megindult a felzárkózás, viszont továbbra is jelentős az elmaradás az etnikai, anyanyelvi arányokhoz képest. A pozitív folyamatok hátterében hasonló okok állhatnak, mint az alapfokú oktatás esetében. Fontos kiegészítés, hogy Romániában jelen pillanatban csupán 10. osztályig kötelező az oktatás, így itt nagyobb mértékben szerepet játszhat a korai iskolaelhagyás is. Erre vonatkozó, etnikai bontású adatok sajnos nincsenek.

Év	Beiskolázás						Magyarok aránya	
	Románia			Magyarok			Népességben	Magyar nyelven tanulóok
	15–18 évesek	Középfok	%	15–18 évesek	Középfok	%		
1991	1 562 956	1 153 723	74%	105 121	39 827	38%	6,7%	3,5%
2002	1 329 409	1 010 619	76%	75 466	37 365	50%	5,7%	3,7%
2011	880 979	901 150	102%	48 966	37 025	76%	5,6%	4,1%
2017	841 426	727 911	87%	50 192	30 704	61%	6,0%	4,2%

3. táblázat: Beiskolázási számok és arányok – középfok (1991, 2002, 2011, 2017)

A tanulók etnikuma

Az Országos Statisztikai Intézet felmérései kiternek a diákok etnikumára is, függetlenül attól, hogy milyen tannyelvű osztályba járnak. Ezek az adatok csak országos összesítésben elérhetők, jelenleg a 2014, 2015 és 2016-os kezdetű tanévekre.¹¹ További probléma, hogy a felmérések elemzési egységét az oktatási intézmények képezik, így nem létezik olyan adat, amely az etnikum és a tannyelv összefüggéseit mutatná. A módszertan szerint a diákok etnikumát az oktatási intézmény rögzíti a beiratkozási adatlapok, azaz a szülők nyilatkozata alapján.

A legfrissebb, 2016/17-es tanévre vonatkozó elemzés szerint a közoktatásban tanuló diákok 5,2%-a volt magyar nemzetiségű. Ez pontosan megegyezik a magyar tannyelven tanulóik számával és arányával, viszont az egyes oktatási szintek esetében jelentősek az eltérések.

Az óvodások 5,9%-a volt magyar etnikumú, viszont ennél többen járnak magyar óvodai csoportokba, itt az arány 6,3%-os. Ez azt a hipotézisünket erősíti, mely szerint ezen a szinten jelentős a nem magyar etnikumú (akár népszámlálás, akár beiratkozás esetében rögzített), de magyar tannyelvű óvodába járó gyerekek száma. Hasonló az aránybeli eltolódás az alapfokú képzésben is, a magyar nemzetiségűek aránya 5,1–5,2%-os, a magyar tannyelven tanulóké pedig 5,4%-os. Az eltérések minden bizonnyal még ennél is nagyobbak, ha azt feltételezzük, hogy a magyar nemzetiségű gyermekek egy része román vagy más (pl. német) tannyelvű osztályokba jár. Líceumi szinten már fordított az összefüggés, a magyar etnikumúak és a magyar tannyelven tanulóik aránya 86%-os, azaz számottevően több magyar gyermek van a rendszerben, mint amennyien magyarul tanulnak. A szakiskolások között felülreprezentáltak a magyar etnikumúak (7,8%), viszont jelentős részük (legalább 10%-uk) román nyelven tanul. A posztliceumi szinten a magyar fiatalok több mint fele nem anyanyelven tanul.

Kiemelt figyelmet érdemel a roma identitású diákok számának alakulása is, míg az elemiben 7,2% az arányuk, ez drámaian csökken a felsőbb szinteken: általánosban 5,2%, szakiskolában 3,4%, a középiskolai szinten pedig csupán 1%.

11 Lásd www.insse.ro; letöltés ideje: 2019. 06. 07.

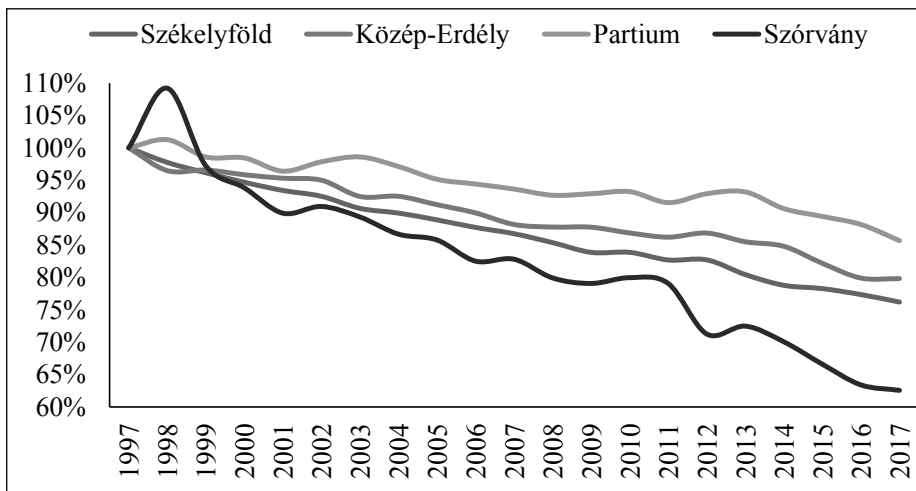
	Román etnikum	%	Magyar etnikum	%	Roma etnikum	%	Egyéb etnikum	%	Magyar tannyelven tanulóok	Arányuk a magyar etnikumúak között
Óvoda	461 634	88,6%	30 995	5,9%	24 306	4,7%	4 169	0,8%	32 911	106,2%
Alapfok	1 486 914	87,8%	86 695	5,1%	106 369	6,3%	14 394	0,8%	91 469	105,5%
Elemi	806 240	86,9%	47 113	5,1%	66 325	7,2%	7 899	0,9%		
Általános	680 674	88,8%	39 582	5,2%	40 044	5,2%	6 495	0,8%		
Líceum	609 203	93,7%	30 165	4,6%	6 676	1,0%	3 956	0,6%	25 916	85,9%
Szakiskola	74 309	88,1%	6 605	7,8%	2 861	3,4%	615	0,7%	5 912	89,5%
Posztlíceum	90 470	96,6%	3 038	3,2%	34	0,0%	135	0,1%	1 252	41,2%
Összesen	2 722 530	89,5%	157 498	5,2%	140 246	4,6%	23 269	0,8%	157 460	100%

4. táblázat: A tanulók megoszlása etnikumok szerint, 2016/17-es tanév¹²

12 Letöltés helye: www.insse.ro; letöltés ideje: 2019. 06. 07.

Beiskolázási számok és arányok régiók szerint

Régiók szintjén az 1997–2017-es periódust tudjuk nyomon követni, ekkortól publikusak a megyei szintű adatok. Míg Erdély egészében a teljes diákpopuláció 66%-ra csökkent ebben a húsz évben, a magyar nyelven tanulók száma kisebb mértékben, 78%-ra apadt. Az Erdélyen belüli régiók közül a Partiumban volt a legkisebb a magyar nyelven tanulók számának csökkenése (14%-os), Közép-Erdélyben 20, Székelyföldön 24, a szórványmezőkben pedig a leghangúlyosabb, 37%-os.



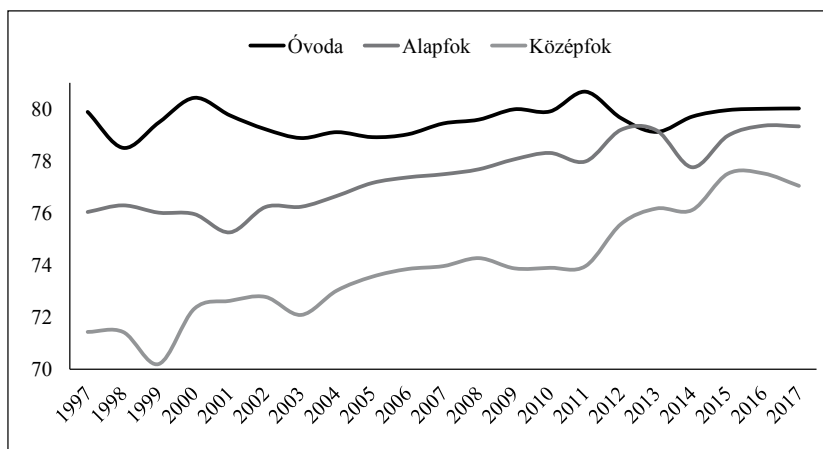
4. ábra: Magyar nyelven tanulók számának változása régiók szerint, 1997–2017
Elemi, általános, liceum, szakiskola, posztliceum (1997=100%)

Székelyföld (Hargita és Kovászna megyék) esetében enyhén növekedett a magyar oktatásban részt vevő diákok aránya 1997 és 2017 között. Az óvodába járókon belül a magyar nyelven tanulók aránya stabilan 80% körüli, ami enyhén meghaladja az óvodáskorú népességben belüli etnikai arányt. Ebből arra következtethetünk, hogy az óvodát magyar nyelven végzők egy része a népszámlálások alkalmával nem magyar nemzetiségűnek (hanem elsősorban romaként) volt regisztrálva.¹³

Az elemi és általános oktatás esetében ebben a húsz évben enyhén növekedett a magyarul tanulók aránya, 76-ról 79%-ra, és nagyjából megegyezik az etnikai aránnyal, amely szintén emelkedett a vizsgált periódusban.

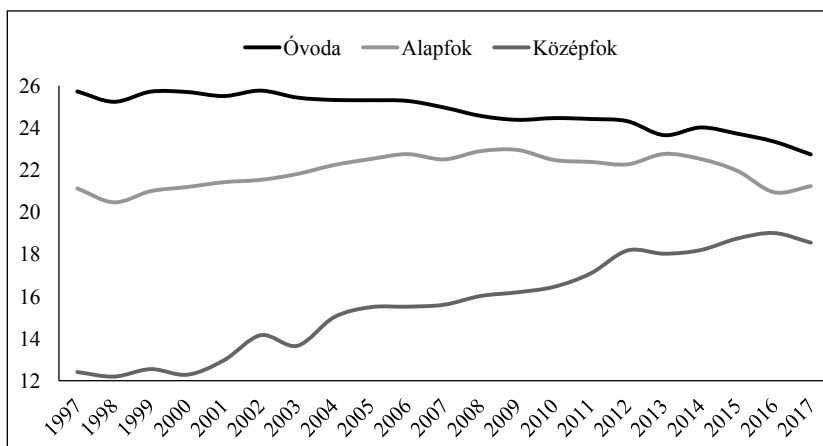
13 A 2017-es adatok, amelyek esetében az anyanyelvi arányt becsültük, jól mutatják ezt az eltérést. Itt a populáción belüli magyar anyanyelvűek aránya enyhén magasabb, mint az óvodai populációban, eltérően a népszámlálások időpontjában figyelembe vett etnikai arányokhoz képest. Lásd a székelyföldi adattáblát az elemzés végén.

A középfokú képzés esetében van hangsúlyosabb lemaradás, viszont javul a tendencia, 2017-ben a 79%-ra becsült magyar anyanyelvű népességhez képest 77%-os a magyar tanuló aránya a magyar anyanyelvű líceumi és szakiskolai osztályokba járók aránya.



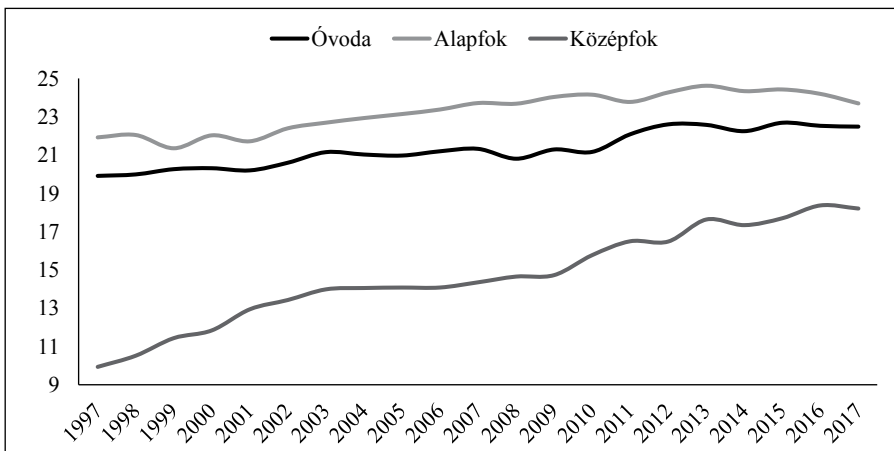
5. ábra: Magyar nyelven tanulók aránya különböző oktatási szinteken Székelyföldön (%)

Közép-Erdélyben (Maros és Kolozs megyék) az óvodások arányának enyhe mérséklődése követi a népéségen belüli aránycsökkenést. Az alapfokú képzésben magyarul tanuló aránya 2014-ig enyhén növekedett, azt követően viszont csökkent, 2017-ben 21%-os, miközben a magyar anyanyelvűek becsült populációja 22%-os. A középfokú oktatásban itt is jelentős a felzárkózás, a magyar gyerekek egyre nagyobb hányada anyanyelven végzi tanulmányait.



6. ábra: Magyar nyelven tanulók aránya különböző oktatási szinteken Közép-Erdélyben (%)

A Partiumban (Bihar, Szatmár, Szilágy megyék) felemás a helyzet, alapvetően kedvezőtlen a magyar oktatási intézményrendszer szempontjából. Partiumi sajátosság, hogy a magyar óvodákban tanulók aránya jelentősen elmarad a népességen belüli magyar aránytól, elsősorban Szatmár és Bihar megyében. Bár enyhén javult a helyzet, 2017-ben továbbra is jelentős a különbség, a magyar óvodások aránya csupán 22%-os, míg a 3–5 éves korcsoportban a magyar anyanyelvűek aránya 28%-os. Az alapképzésben valamivel kisebb az eltérés: az iskolás populációban 24, a viszonyítási korcsoportban 28%, de itt is jelentős a nem anyanyelven tanuló magyarok aránya. A líceumi és szakiskolai magyar osztályokba járók aránya látványosan nőtt, viszont továbbra is jelentősen elmarad a populáción belüli magyarok arányától.

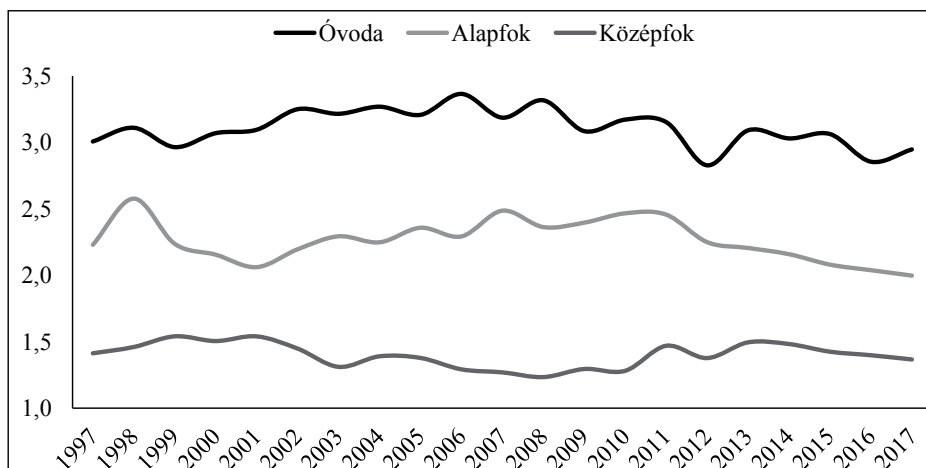


7. ábra: Magyar nyelven tanulók aránya különböző oktatási szinteken Partiumban (%)

A dél-erdélyi, bányai és észak-erdélyi régiókat összevonva tárgyaljuk. A szórvány kategóriába sorolt megyékben (Arad, Beszterce, Brassó, Fehér, Hunyad, Máromaros, Krassó-Szörény, Szeben, Temes) a legkedvezőtlenebb a magyar oktatás helyzete. Pozitív trendnek tekinthető, hogy az óvodások és az alapfokú iskolai tanulmányaikat végzők esetében többnyire sikerül stabilan tartani a magyarul tanulók arányát, olyan körülmények között, hogy az iskoláskorú (6–18 éves) magyar népesség több mint a felére csökkent az elmúlt két évtizedben. A szórvány megyék nem kezelhetők egységesen, a magyar oktatás helyzetét alapvetően a megyéken belüli etnikai térszerkezet határozza meg, viszont ezek tárgyalására nincs lehetőségünk kitérni ebben az elemzésben.

A kilenc megye összességében az óvodai szinten jónak tekinthetők a magyar beiratkozási számok, az alapfokú képzésben a magyar anyanyelvű gyerekek mintegy fele, a középfokú oktatásban pedig mintegy egyharmada tanult anyanyelvén a 2017-es adatok alapján.

A líceumi és szakiskolai képzés esetében azt is figyelembe kell venni (a regionális elemzés egészében), hogy a magyar nyelvű oktatási kínálat ezen a szinten nagyon eltérő regionálisan (például a szaklíceumi és a szakiskolai oktatás túlnyomó része Székelyföldön összpontosul), illetve ezzel összefüggésben, hogy a diákok mobilitása már sokkal hangsúlyosabb lehet (más megyékben, más régiókban folytatják tanulmányaikat).



8. ábra: Magyar nyelven tanulók aránya különböző oktatási szinteken a szórványban (%)

Beiskolázási számok és arányok 2018-ban

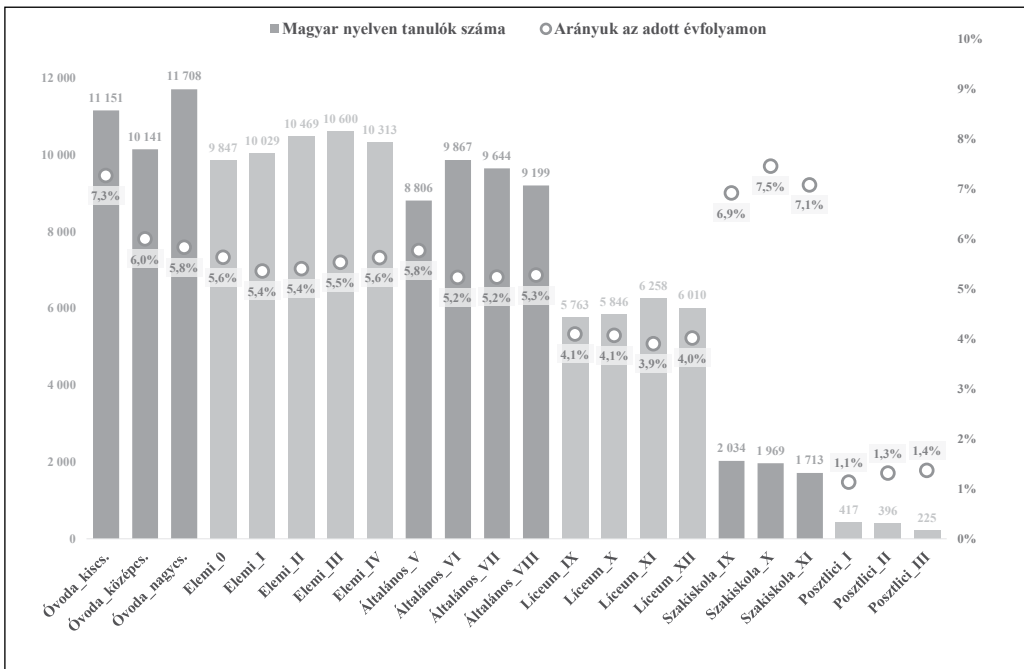
Tovább árnyalhatjuk a képet, ha minden oktatási szintre kiterjesztve megnézzük a magyar nyelven tanulók számát és arányát. Erre az oktatási minisztérium 2018-as adatai adnak lehetőséget,¹⁴ ezek alapján külön kezelhető az elemi és az általános iskolai szint.

Az évfolyamszintű adatok is azt igazolják vissza, hogy a magyarok körében hangsúlyosabb az óvoda korai megkezdése, a kiscsoportban a legmagasabb a magyar tannyelvű gyerekek aránya (7,3%). Az elemi osztályokba az átlagos óvodai létszám 93%-a kerül,¹⁵ ezen a szinten a magyarul tanulók aránya 5,4–5,6%-os. Az általános iskolába az átlagos elemi diáklétszám 91%-a iratkozik be, itt már valamivel alacsonyabb, 5,2–5,3%-os a ma-

14 Az adatok a 2017/2018-as iskolai tanévre vonatkoznak. Az ábrán nem tüntetjük fel a gimnáziumi oktatás IX. és X. osztályait (csak speciális oktatásban, összesen 37 magyar nyelven tanuló), illetve a líceumi oktatás XIII. osztályát (212 magyar nyelven tanuló) a kis esetszámok miatt.

15 Az egyes évfolyamok (óvoda, elemi, általános, líceum+szakiskola) átlagait viszonyítjuk egymáshoz. Ez nem mutatja pontosan a korai iskolaelhagyás vagy a tannyelv váltás mértékét, mivel az egyes korosztályok eltérőek lehetnek, de jó közelítést ad.

gyar tannyelvű osztályokba járók aránya Románia szintjén. A középfokú oktatásba való belépésnél van jelentős törés, az átlagos magyar gimnazista diákpopoláció 84%-a kerül líceumi vagy szakiskolai képzésbe. Itt nem tudjuk, hogy milyen a korai iskolaelhagyók, illetve a tannyelvet váltók megoszlása, ez a két tényező együttesen járulhat hozzá a magyar középfokú oktatásban részt vevők számának jelentős csökkenéséhez. A líceumi évfolyamok szintjén 4% körüli a magyar nyelven tanulók aránya. A szakiskolákban felülreprezentáltak, a posztliceumi képzésben alulreprezentáltak a magyar nyelven tanulók.



9. ábra: A magyar nyelven tanulók száma és aránya 2018-ban

Adattáblák

Év	Óvoda	%	Elemi és általános	%	Líceum	%	Szakiskola	%	Posztliceum	%	Összes	%
1990	47 600	6,33%	142 459	5,22%	41 367	4,15%	4 123	1,13%	525	1,80%	236 074	4,84%
1991	47 530	6,40%	134 486	5,10%	33 447	4,30%	6 380	1,70%	1 103	2,01%	222 946	4,86%
1992	49 255	6,55%	128 879	5,01%	31 196	4,37%	5 738	1,72%	969	1,70%	216 037	4,88%
1993	48 192	6,77%	125 480	4,95%	30 475	4,22%	6 112	2,03%	1 058	2,09%	211 317	4,89%
1994	47 754	6,67%	124 167	4,90%	30 055	3,97%	6 293	2,18%	862	1,90%	209 131	4,82%
1995	45 839	6,57%	121 215	4,77%	29 950	3,80%	5 491	1,92%	905	1,66%	203 400	4,66%
1996	42 816	6,49%	120 597	4,74%	29 604	3,73%	5 272	2,01%	733	1,02%	199 042	4,59%
1997	40 978	6,57%	121 244	4,74%	29 196	3,81%	5 984	2,42%	1 087	1,26%	198 489	4,63%
1998	40 397	6,47%	122 385	4,79%	27 274	3,80%	5 876	2,58%	1 347	1,40%	197 279	4,67%
1999	40 207	6,52%	119 157	4,77%	26 430	3,81%	5 747	2,59%	2 094	2,21%	193 635	4,69%
2000	40 086	6,56%	114 420	4,74%	26 207	3,81%	6 798	2,84%	2 362	2,88%	189 873	4,71%
2001	40 266	6,54%	109 498	4,72%	28 301	3,98%	7 090	2,81%	2 001	2,75%	187 156	4,71%
2002	41 457	6,58%	106 515	4,85%	29 415	3,97%	7 950	2,94%	1 658	2,68%	186 995	4,79%
2003	40 811	6,41%	104 068	4,90%	29 634	3,90%	8 281	2,97%	1 427	2,61%	184 221	4,78%
2004	41 207	6,39%	99 428	4,98%	31 013	4,01%	9 437	3,26%	1 457	2,99%	182 542	4,86%
2005	41 104	6,34%	96 266	5,07%	30 876	4,02%	10 139	3,56%	1 512	3,47%	179 897	4,94%
2006	41 280	6,36%	93 944	5,10%	30 968	3,97%	9 876	3,94%	1 152	3,06%	177 220	4,98%
2007	41 054	6,31%	92 816	5,19%	31 559	3,99%	8 770	3,98%	1 102	2,42%	175 301	5,01%
2008	41 184	6,31%	91 732	5,23%	31 616	4,03%	7 309	3,86%	1 268	2,30%	173 109	5,04%
2009	41 857	6,28%	90 930	5,29%	33 563	4,01%	4 221	3,66%	1 185	1,89%	171 756	5,05%
2010	42 747	6,34%	90 779	5,37%	35 452	4,09%	1 740	3,19%	1 376	1,97%	172 094	5,13%
2011	43 412	6,44%	87 605	5,38%	36 872	4,15%	1 53	1,24%	1 382	1,74%	169 424	5,16%
2012	36 284	6,24%	95 247	5,46%	34 555	4,15%	1 158	5,87%	1 612	1,74%	168 856	5,16%
2013	35 348	6,22%	95 824	5,50%	32 418	4,17%	1 926	7,27%	1 401	1,36%	166 917	5,19%
2014	34 705	6,20%	94 326	5,45%	29 037	3,99%	3 658	7,20%	1 434	1,36%	163 160	5,14%
2015	33 965	6,35%	93 222	5,44%	27 121	4,03%	4 686	6,82%	1 335	1,34%	160 329	5,19%
2016	32 911	6,31%	91 469	5,39%	25 916	3,98%	5 912	7,01%	1 252	1,34%	157 460	5,17%
2017	32 732	6,28%	90 305	5,38%	24 649	3,87%	6 055	6,71%	1 232	1,34%	154 973	5,13%
2018 ⁴	33 000	6,31%	88 811	5,45%	24 089	3,95%	5 727	7,05%	1 038	1,25%	152 665	5,22%

5. táblázat: Magyar közoktatás Romániában. Magyar nyelven tanulók száma és aránya⁶

Év	Összes diák				Magyar			Magyarok aránya	
	3–5/6 év	Óvoda	%	3–5/6 év	Óvoda	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	24 183	22 895	94,7%	18 528	18 136	97,9%	76,6%	79,2%
2011	24 864	22 804	91,7%	19 390	18 393	94,9%	78,0%	80,7%	
2017	16 633	16 906	101,6%	13 434	13 527	100,7%	80,8%	80,0%	

Év	6/7–14 év	Alapfok	%	6/7–14 év	Alapfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	59 327	55 288	93,2%	45 168	42 144	93,3%	76,1%	76,2%
	2011	47 613	45 968	96,5%	36 732	35 845	97,6%	77,1%	78,0%
2017	54 093	48 173	89,1%	43 146	38 213	88,6%	79,8%	79,3%	

Év	15–18 év	Középfok	%	15–18 év	Középfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	35 433	25 705	72,5%	27 243	18 706	68,7%	76,9%	72,8%
	2011	22 913	22 282	97,2%	17 514	16 479	94,1%	76,4%	74,0%
2017	23 699	17 756	74,9%	18 816	13 679	72,7%	79,4%	77,0%	

6. táblázat: Beiskolázási számok és arányok Székelyföldön (2002, 2011, 2017)

Év	Összes diák		Magyar			Magyarok aránya		
	3–5/6 év	Óvoda	%	3–5/6 év	Óvoda	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló
2002	48 280	40 518	83,9%	11 389	10 440	91,7%	23,6%	25,8%
2011	50 831	45 044	88,6%	11 056	11 000	99,5%	21,8%	24,4%
2017	35 851	35 618	99,4%	7 918	8 099	102,3%	22,1%	22,7%

Év	Alapfok		Alapfok			Magyar nyelvvel tanuló	
	6/7–14 év	%	6/7–14 év	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
2002	124 915	95,5%	28 818	89,1%	23,1%	21,5%	
2011	96 547	95,5%	22 241	92,8%	23,0%	22,4%	
2017	112 190	90,6%	24 863	86,9%	22,2%	21,2%	

Év	Középfok		Középfok			Magyar nyelvvel tanuló	
	15–18 év	%	15–18 év	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
2002	73 464	78,6%	16 671	49,1%	22,7%	14,2%	
2011	50 335	98,7%	11 575	73,4%	23,0%	17,1%	
2017	47 528	84,2%	11 386	65,2%	24,0%	18,6%	

7. táblázat: Beiskolázásti számok és arányok Közép-Erdélyben (2002, 2011, 2017)

Év	Összes diák				Magyar			Magyarok aránya	
	3–5/6 év	Óvoda	%	3–5/6 év	Óvoda	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	52 245	41 851	80,1%	12 588	8 618	68,5%	24,1%	20,6%
2011	51 594	44 347	86,0%	12 412	9 791	78,9%	24,1%	22,1%	
2017	34 829	35 230	101,2%	9 631	7 919	82,2%	27,7%	22,5%	

Év	6/7–14 év	Alapfok	%	6/7–14 év	Alapfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	134 844	129 710	96,2%	32 878	29 043	88,3%	24,4%	22,4%
	2011	103 362	98 114	94,9%	25 088	23 320	93,0%	24,3%	23,8%
2017	113 899	100 920	88,6%	31 957	23 908	74,8%	28,1%	23,7%	

Év	15–18 év	Középfok	%	15–18 év	Középfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló	
	2002	75 385	55 912	74,2%	18 581	7 503	40,4%	24,6%	13,4%
	2011	53 550	55 667	104,0%	13 092	9 178	70,1%	24,4%	16,5%
2017	50 962	41 775	82,0%	14 176	7 602	53,6%	27,8%	18,2%	

8. táblázat: Beiskolázási számok és arányok a Partiumban (2002, 2011, 2017)

Év	Összes diák			Magyar			Magyarok aránya	
	3–5/6 év	Óvoda	%	3–5/6 év	Óvoda	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló
	2002	168 987	127 434	75,4%	7 282	4 141	56,9%	4,3%
2011	162 620	131 165	80,7%	5 856	4 135	70,6%	3,6%	3,2%
2017	110 942	104 215	93,9%	3 076	3 071	99,8%	2,8%	2,9%

Év	Alapfok			Alapfok			Magyar nyelvvel tanuló	
	6/7–14 év	Alapfok	%	6/7–14 év	Alapfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló
	2002	446 723	427 059	95,6%	20 107	9 373	46,6%	4,5%
2011	322 418	306 631	95,1%	12 488	7 530	60,3%	3,9%	2,5%
2017	357 650	314 989	88,1%	11 617	6 289	54,1%	3,2%	2,0%

Év	Középfok			Középfok			Magyar nyelvvel tanuló	
	15–18 év	Középfok	%	15–18 év	Középfok	%	Népességben	Magyar nyelvvel tanuló
	2002	259 481	200 060	77,1%	12 373	2 895	23,4%	4,8%
2011	168 096	178 321	106,1%	6 497	2 618	40,3%	3,9%	1,5%
2017	157 049	140 358	89,4%	5 637	1 916	34,0%	3,6%	1,4%

9. táblázat: Beiskolázási számok és arányok a szóróúrmegyékben (2002, 2011, 2017)